

B | S | T The Black Sea Trust
for Regional Cooperation
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Сумська область

Моніторинг політик кризового реагування на COVID-19 на регіональному і національному рівні силами громадянського суспільства

Проект реалізує БО БФ «Стабілізуєшн Суппорт Сервісез» за підтримки Чорноморського Трастового Фонду (Black Sea Trust for Regional Cooperation), який є проектом Німецького фонду Маршалла США (German Marshall Fund of the United States).

Звіт проєкту «Моніторинг політик кризового реагування на COVID-19 на регіональному і національному рівні силами громадянського суспільства»

ЗМІСТ

Список скорочень	3
Резюме звіту за результатами моніторингу.....	4
Моніторинг цільових заходів та програм з протидії поширенню Covid-19.....	6
ІКризове інформування населення щодо Covid-19.....	9
Моніторинг заходів та програм з подолання наслідків Covid-19.....	11
Оцінка рішень за індикаторами.....	13
Успішні практики.....	14
Рекомендації.....	15

Список співавторів та назв організацій, які брали участь у дослідженні:

Борисова Анна Валеріївна, регіональна координаторка проєкту

Шермет Марія, ГО «Сумське громадське коло»

Список скорочень, які використовувались у дослідженні:

БФ - благодійний фонд

ГО - громадська організація

ОТГ - об'єднана територіальна громада

КЗДО - комунальні заклади дошкільної освіти

ОМС - органи місцевого самоврядування

МОЗ - Міністерство охорони здоров'я

ЗМІ - засоби масової інформації

ШВЛ - апарат штучної вентиляції легенів

КНП - комунальне неприбуткове підприємство

ЦРЛ - центральна районна лікарня

ТПКВКМБ - типова програмна класифікація видатків і кредитування місцевих бюджетів

КЕКВ - коди економічної класифікації видатків

ЦПСМД - центр первинної санітарно-медичної допомоги

Резюме звіту за результатами моніторингу політик кризового реагування на COVID-19 у Сумській області

В Сумській області для проведення моніторингу було обрано великі міста Облaсті: м. Суми, м. Лебедин, м. Недригайлів та 4 ОТГ: Липоводолинська, Річківська, Степанівська та Шалигінська. Для моніторингу в обрані територіальні одиниці було надіслано запити на публічну інформацію.

З м. Недригайлів, Степанівської та Шалигінської ОТГ відповіді не надійшло, таким чином вони порушили чинне законодавство про доступ до публічної інформації.

1. Шалигінська, Недригайлівська та Степанівської ОТГ не надали відповіді на запит на доступ до публічної інформації, таким чином порушуючи законодавство України.

2. У більшості ОТГ та міст діє місцева спеціальна комісія з надзвичайних ситуацій, які під час своїх засідань розглядали більшість питань, пов'язаних з боротьбою з COVID-19.

3. Більшість управлінських рішень стосувались впровадження національних політик на місцевому рівні: це стосується організації та надання публічних послуг, діяльності закладів освіти, підтримки місцевого бізнесу.

4. В Степанівській ОТГ підтримку отримали соціальні працівники, які працюють з громадянами, нездатними до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю стають групою ризику та потребують додаткового фінансування у здійсненні своєї діяльності.

5. Фактично всі міста та ОТГ виділяли кошти на придбання засобів дезінфекції та персонального захисту для працівників сфери надання публічних послуг, закладів освіти та охорони здоров'я.

6. В Сумах та Лебедині виділялись кошти для дезінфекції під'їздів у багатоквартирних будинках.

Загальна інформація про об'єкти моніторингу

В Сумській області станом на 13 вересня для проведення моніторингу було обрано великі міста області: м. Суми, м. Лебедин, м. Недригайлів та 4 ОТГ: Липоводолинська, Річківська, Степанівська та Шалигінська. В обрані територіальні одиниці було надіслано запити на публічну інформацію. З м. Недригайлів, Степанівської та Шалигінської ОТГ відповіді не надійшли, таким чином вони порушили чинне законодавство про доступ до публічної інформації.

“Нагальні проблеми, пов'язані із безробіттям, гарантіями для бізнесу, стимулюванням виробництва місцевою владою враховані не були... Чи то через неспроможність, чи то через відсутність стратегії... Хоча припускаю, що і через перше, і через друге”, - житель міста Суми.

Для кращого розуміння контексту прийнятих управлінських рішень місцевого рівня важливо розуміти соціально-економічні особливості міст та громад

Статистика населення міст та ОТГ станом на 13.09.2020 року
та кількість випадків захворювання станом на 02.10.2020 року

Бюджет громад
(дохід громади на 2020 рік)

Назва міста/ОТГ	Кількість населення	жінок	чоловіків	Кількість хворих на COVID-19	Бюджет (дохід)
М. Суми	255 188	144 981	110 207	1190	2 512 368 854 грн
М. Лебедин	25 004	даних немає	даних немає	92	144 642 070 грн
Недригайлівська ОТГ	8 391	даних немає	даних немає	68	немає даних
Липоводолинська ОТГ	12 895	6 155	6 740	1	105 518 230 грн
Річківська ОТГ	4 334 (в т.ч. діти – 769)	даних немає	даних немає	даних немає	22 994 500 грн
Степанівська ОТГ	6 541 (в.т.ч. діти – 1005)	3 404	3 137	18	57 760 112 грн
Шалигінська ОТГ	4141 (в т.ч. діти – 473, люди пенсійного віку – 1306)	даних немає	даних немає	даних немає	30 972 620 грн

Моніторинг цільових заходів та програм з протидії поширенню Covid-19

На рівні Сумської області було затверджено ряд розпоряджень, які стосуються боротьби з COVID-19, а саме:

м. Суми

- Протоли №5-№26 міської комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій
- Рішення Сумської міської ради від 03.04.2020 «Про комплексні заходи захисту населення на території Сумської міської об'єднаної територіальної громади під час карантину, спалахів та епідемії хвороби, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (COVID-19)»
- Рішення Сумської міської ради від 03.04.2020 №6718-МР «Про звільнення орендарів від орендної плати за користування майном комунальної власності Сумської міської об'єднаної територіальної громади на період дії протиепідемічних обмежувальних заходів»
- Рішення Сумської міської ради від 29.04.2020 №6721-МР «Про внесення змін та доповнень до рішення Сумської міської ради від 03 квітня 2020 року № 6718-МР «Про звільнення орендарів від орендної плати за користування майном комунальної власності Сумської міської об'єднаної територіальної громади на період дії протиепідемічних обмежувальних заходів»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 17.03.2020 № 160 «Про надання повноважень на складання протоколів про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 44-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення, посадовим особам виконавчих органів Сумської міської ради»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 22.03.2020 № 162 «Про зупинення роботи міського пасажирського транспорту»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 24.03.2020 № 166 «Про організацію заходів для забезпечення підвозу до роботи та з роботи медичних працівників комунальних закладів охорони здоров'я Сумської міської об'єднаної територіальної громади»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 24.03.2020 № 167 «Про розміщення соціальної реклами в місті Суми»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 26.03.2020 № 171 «Про ліквідацію наслідків медико-біологічної надзвичайної ситуації природного характеру місцевого рівня»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 08.04.2020 № 194 «Про затвердження Порядку здійснення контролю та моніторингу щодо осіб, які перебувають на самоізоляції під час карантину»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від

21.04.2020 № 208 «Про затвердження Порядку безпечного поводження з тілами померлих осіб з підозрою або підтвердженням коронавірусної хвороби (COVID - 19) при виявленні і транспортуванні з місця смерті або загибелі до патологоанатомічного відділення або моргу»

- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 28.04.2020 № 220 «Про затвердження Порядку встановлення та виплати додаткової доплати до заробітної плати працівникам, що задіяні безпосередньо до надання медичної допомоги хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 07.05.2020 № 230 «Про внесення змін до рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 28.04.2020 № 220 «Про затвердження Порядку встановлення та виплати додаткової доплати до заробітної плати працівникам, що задіяні безпосередньо до надання медичної допомоги хворим на гостру респіраторну хворобу COVID-19, спричинену коронавірусом SARS-CoV-2»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 31.08.2020 № 447 «Про внесення змін до рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 15.06.2020 № 298 «Про особливий режим функціонування окремих підприємств комунальної інфраструктури, що забезпечують життєдіяльність міста на період карантинних заходів, спрямованих на запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19»
- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 31.08.2020 № 448 «Про заходи під час карантину щодо запобігання розповсюдженню на території Сумської міської об'єднаної територіальної громади гострої респіраторної

хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»

- Рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 08.09.2020 № 454 «Про узгодження профілактичних та протиепідемічних заходів при здійсненні інспектування державними соціальними інспекторами домогосподарств Сумської об'єднаної територіальної громади»

м. Лебедин

- Рішення міського голови № 45-ОД Про утворення міського міжвідомчого оперативного штабу щодо протидії поширенню коронавірусу SARS-CoV-2 від 25.03.2020
- Рішення міського голови № 49-ОД Про організацію робочого процесу у виконавчому комітеті Лебединської міської ради на період карантину від 31.03.2020
- Рішення міського голови №52 “Про запобігання поширенню на території Лебединської міської ради гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2”

Недригайлівська ОТГ

- Розпорядження голови №20-ОД «Про запобігання поширення на території Недригайлівської селищної ради респіраторної хвороби 2019-nCov, спричиненої коронавірусом SAR-CoV-2» від 17.03.2020
- Розпорядження голови №22-ОД «Розпорядження селищного голови Про заходи щодо організації робочого процесу в Недригайлівській селищній раді, її структурних підрозділах, старостинських округах на період карантину» від 23/03/3030

Липоводолинська ОТГ

- Рішення виконавчого комітету №36 “Про заходи із запобігання занесення, поширення та реагування на коронавірус 2019 - nCoV “ від 11.03.2020
- Рішення виконавчого комітету № 41 “Про запобігання поширення коронавірусу на території Липоводолинської селищної ради “ від 18.03.2020

Шалигінська ОТГ

- Протокол апаратної наради при селищному голові Шалигінської селищної ради від 16.03.2020р

Річківська ОТГ

- Річківська ОТГ не надали відповіді на запит про прийняті управлінські рішення, направлені на боротьбу з COVID-19

Степанівська ОТГ:

- Рішення виконавчого комітету Степанівської селищної ради № 39 “Про заходи щодо недопущення занесення та поширення на території Степанівської селищної ради гострої респіраторної хвороби, спричиненої коронавірусом 2019-nCoV” від 12.03.2020
- Рішення виконавчого комітету Степанівської селищної ради № 50 Про ініціювання створення благодійного рахунку при КНП Степанівської селищної ради «Амбулаторія загальної практики – сімейної медицини смт Степанівка» для фінансової допомоги у боротьбі з коронавірусом. від 30.03.2020
- Рішення виконавчого комітету Степанівської селищної ради №88 Про внесення змін до рішення виконкому від 28.05.2019 р. № 34 «Про комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій Степанівської селищної ради». від 26.05.2020

Кризове інформування населення щодо Covid-19

На сайті Сумської міської ради <https://smr.gov.ua/> є окремий розділ <https://smr.gov.ua/uk/dovidka/pro-tse-varto-znati-vsim-pam-yatki-gorodyanam/17240-vse-shcho-treba-znati-pro-koronavirusnu-infektsiyu.html> з узагальненою інформацією про боротьбу з COVID-19. За посиланням містяться всі необхідні документи, звіти, зразки документів та інше.

На сайті м. Лебедин немає окремої сторінки, яка була б присвячена питанням, пов'язаним з темою пандемії COVID-19. В розділі "Рішення" постійно поновлюється інформації про прийняті рішення Лебединського виконавчого комітету,

деякі з них стосуються соціальної та економічної підтримки, пов'язаної з боротьбою з COVID-19. Вони не структуровані та не поділені на розділи.

На сайті Недригайлівської селищної ради немає окремої сторінки яка була б присвячена питанням, пов'язаним з темою пандемії COVID-19. Проте в розділі "Новини" постійно викладають інформацію про рішення міської ради, пов'язані з боротьбою з COVID-19. Остання Рішення Недригайлівської селищної ради датоване 07.09.2020 р.

Таблиця порівняння інформаційної політики в містах та ОТГ Сумської області

Назва територіальної одиниці	Наявність окремої сторінки з інформацією про COVID-19	Наявність протоколів спеціалізованих місцевих комісій/рішень міської ради	Наявність інформації про перерозподіл бюджетних коштів	Наявність інформації про зміни в роботі державних установ	Наявність інструкції про дії у випадку COVID-19	Наявність інформації про можливості державної соціальної підтримки, пов'язаної з боротьбою з COVID-19
м. Суми	-	-/+	-	-	-	+
м. Лебедин	-	-/+	+	-	-	-
Недригайлівська ОТГ	-	-/+	-	-	-	-
Липоводолинська ОТГ	-	-/+	-	+	+	+
Шалигінська ОТГ	+	-/+	+	+	-	+
Степанівська ОТГ	-	-/+	+	-	-	-
Річківська ОТГ	-	-/+	+	-	-	+

На сайті Річківської громади немає окремої сторінки, яка була б присвячена питанням, пов'язаним з темою пандемії COVID-19. Проте в розділі “Новини” постійно викладають інформацію про рішення міської ради, пов'язані з боротьбою з COVID-19.

На сайті Липоводолинської ОТГ немає окремої сторінки, яка була б присвячена питанням, пов'язаним з темою пандемії COVID-19. В розділі “Новини” періодично поновлюється інформації про можливості державної соціальної підтримки, пов'язаної з боротьбою з COVID-19, також є рішення виконавчого комітету Липоводолинської ОТГ.

На сайті Степанівської громади немає окремої сторінки, яка була б присвячена питанням, пов'язаним з темою пандемії COVID-19. В розділі “Новини” періодично поновлюється інформації про можливості державної соціальної підтримки, пов'язаної з боротьбою з COVID-19, також є рішення виконавчого комітету Степанівської ОТГ.

Порівняння ключових компонентів інформаційних компаній міст та об'єднаних територіальних громад, наведених в таблиці дає можливість визначити тенденції:

- великі міста та ОТГ на своїх офіційних сайтах створили окремі сторінки чи розділи, присвячені інформації стосовно COVID-19. Таке структурування дозволяє полегшити пошук інформації. Цей підхід є найбільш ефективним у випадку великої кількості запитів та переглядів інформації по сайту. У невеликих ОТГ, де кількість населення і ресурсів менша - таких розділів немає;
- у всіх містах та ОТГ є інформація про рішення виконавчих комітетів, які безпосередньо пов'язані з боротьбою та протидією пандемії;
- на сайтах ОТГ присутня інформація про наявність інформації про можливості державної соціальної підтримки, пов'язаної з боротьбою з COVID-19. Також громади мають офіційні сторінки в соціальних мережах, що дозволяє охопити більшу кількість аудиторії;
- в невеликих містах та ОТГ інформаційна політика розрахована на безпосередню комунікацію представників органів місцевого самоврядування, а у великих - на можливість отримати інформацію з сайтів.

Моніторинг заходів та програм з подолання наслідків Covid-19

Медична сфера:

При проведенні моніторингу антикризових політик можна стверджувати, що найбільше уваги приділяється саме медичній сфері. Рішення спеціальних місцевих комісій та виконавчих комітетів стосувались організації діяльності медичних закладів і перерозподілу бюджету.

Досвід Липоводолинської ОТГ: з бюджету Липоводолинської селищної об'єднаної територіальної громади на боротьбу з коронавірусною інфекцією виділено 260 000 грн, а саме КНП “Липоводолинський районний ЦПСМД” - 35 000 грн, КНП “Липоводолинська ЦРЛ” - 180 500 грн.

Досвід Сум: відповідно до рішення Сумської міської ради від 24.12.2019 № 6248-МР «Про бюджет Сумської міської об'єднаної територіальної громади на 2020 рік» (зі змінами) та рішення виконавчого комітету Сумської міської ради від 17.03.2020 № 112 «Про виділення коштів з резервного фонду бюджету Сумської міської об'єднаної територіальної громади» (зі змінами в редакції від 16.06.2020 № 303) передбачені видатки на реалізацію завдань і заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19). Для забезпечення протикоронавірусної хвороби було виділено 73 587,5 тис. грн. Придбання засобів медичного призначення та індивідуального захисту, захисного одягу, дезінфекційних засобів, апаратів для штучної вентиляції легень (ШВЛ) та кисневих концентраторів; проведення капітальних ремонтів приміщень; санітарно-гігієнічна обробка приміщень, зупинок громадського транспорту; утримання вулично-дорожньої мережі; забезпечення функціонування контрольно-пропускних пунктів на в'їздах на територію Сумської ОТГ тощо.

Соціальна сфера:

Аналізуючи прийняті рішення на місцевих рівнях можна з упевненістю сказати, що в усіх ОТГ та містах дотримувались рішень Верховної Ради та Кабінету Міністрів. Так з 16 березня практично до 1 червня було заборонено подача документів та прийом заяв, надання соціальних та адміністративних послуг відбулося відповідно до законодавчих документів.

Досвід Лебединя: відповідно до Розпорядження міського голови від 17.03.2020 №43-ОД Про заходи щодо організації робочого процесу на період карантину» з метою запобігання поширенню COVID-19 забезпечено реалізацію права працівників виконавчого комітету Лебединської міської ради та його самостійних управлінь і відділів на отримання відпусток у порядку, визначеному законодавством, на період карантину, при наявності технічної та практичної можливості максимально запроваджено з 18.03.2020 до 03.04.2020 дистанційну роботу працівників, недопущення до роботи працівників з ознаками інфекційного захворювання тощо.

Досвід Степанівської ОТГ: Рішенням 28 сесії VII скликання Степанівської селищної ради від 19.05.2020 р. виділено 30 726 грн для надання соціальних гарантій фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування та потребують сторонньої допомоги.

Освіта та бізнес:

В сфері освіти та бізнесу специфічних місцевих рішень не приймалось. Заклади працювали в тих режимах, які були визначені національною політикою та відповідали актуальному стану карантинної зони та кількості хворих.

Досвід Лебедина: згідно з відповіддю на запит на публічну інформацію, станом на 03.09.2020 р. з міського бюджету на заходи, направлені на протидію COVID-19, заплановано 420,8 тис. грн, використано - 337,9 тис. грн. Кошти направлені на закупівлю засобів особистого захисту, дезінфікуючих засобів для забезпечення дезінфекції під'їздів багатоквартирних житлових будинків, на придбання дезінфікуючих засобів, безконтактних термометрів, засобів захисту та гігієни для організації роботи закладів дошкільної освіти, загальноосвітніх шкіл, дитячої школи мистецтв, інклюзивно-ресурсного центру, бібліотек та музею в умовах послаблення карантину.

Протоколом №19 від 03.07.2020 р. міської комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайної ситуації створено постійну мобільну групу для моніторингу суб'єктами господарювання встановлених вимог до функціонування в умовах адаптивного карантину.

Висновки:

Проводячи моніторинг антикризових політик головним завданням було визначити специфічні управлінські рішення, які б характеризували місцеву політику щодо боротьби з коронавірусною хворобою.

1. Шалигінська, Недригайлівська та Степанівської ОТГ не надали відповіді на запит на доступ до публічної інформації, таким чином порушуючи законодавство України

2. У більшості ОТГ та міст діє місцева спеціальна комісія з надзвичайних ситуацій, які під час своїх засідань розглядали більшість питань, пов'язаних з боротьбою з COVID-19

3. Більшість управлінських рішень стосувались впровадженню національних політик на місцевому рівні: це стосується організації та надання публічних послуг, діяльності закладів освіти, підтримки місцевого бізнесу

4. В Степанівській ОТГ підтримку отримали соціальні працівники, які працюють з громадян, нездатними до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю стають групою ризику та потребують додаткового фінансування у здійсненні своєї діяльності.

5. Фактично всі міста та ОТГ виділяли кошти на придбання засобів дезінфекції та персонального захисту для працівників сфери надання публічних послуг, закладів освіти та охорони здоров'я.

6. В Сумах та Лебедині виділялись кошти для дезінфекції під'їздів у багатоквартирних будинках.

Оцінка рішень за індикаторами

Актуальність

- 1 - неактуальне рішення (не відповідають справжнім потребам регіону на момент його запровадження):
- 2 - частково актуальне рішення (запропоновані заходи були потрібні, але в комплексі з іншими, яких не було вжито)
- 3 - актуальне рішення (заходи були своєчасними)
- 0 - відсутність інформації

Ефективність/результативність

Оцініть за шкалою від 1 до 3 відповідно до наявної у вас інформації те, як досягнуті результати (відповідно до зазначених у текстах рішень) співвідносяться з витраченими ресурсами (фінансові, людські, часові, тощо):

- 1 - витрачені ресурси не дали очікуваного, вагомого результату (ефективність була низькою, або дані, які давали би змогу її оцінити, відсутні)
- 2 - заходи є частково ефективними, втім витрати на їхнє виконання перевищують ефект
- 3 - заходи є ефективними, заплановану мету досягнуто шляхом обґрунтованих витрат.
- 0 - відсутність інформації

Вплив

Оцініть за шкалою від 1 до 3 як заходи вплинули на соціальне, економічне життя громади, на епідемічну ситуацію, де:

- 1 - вплив мінімальний або інформація про такий вплив недоступна.
- 2 - вплив помітний, але має обмежений характер, не є тривалим у часі.
- 3 - вплив відчутний, значущий для життя громади.
- 0 - відсутність інформації

Місто/ОТГ	Актуальність	Ефективність	Вплив
м. Суми	3	2	2
м. Лебедин	2	1	2
Недригайлівська ОТГ	2	1	1
Степанівська ОТГ	2	2	2
Липоводолинська ОТГ	3	2	2
Річківська ОТГ	1	0	0
Шалигінська ОТГ	1	0	0

Провівши аналіз звітів та інформаційних матеріалів з медіа ресурсів слід відзначити, що антикризові програми та заходи, пов'язані з COVID-19, були більшою мірою однаковими.

Успішні практики

Успішною практикою можна вважати приклад рішень Сумської обласної державної адміністрації, які стосуються підтримки дітей, батьків чи опікунів яких госпіталізували через COVID-19. Воно є актуальним, вчасним та точно має вплив. Проте негативним став той факт, що у списку місць перебування немає жодної патронатної родини або сімейної форми догляду. Зрозуміло, що причина полягає у відсутності необхідної кількості вихователів, але це свідчить про неефективність впровадження реформи деінституалізації.

Рекомендації

Виходячи з проаналізованих управлінських рішень, які були прийняті на локальному рівні, ми пропонуємо наступні кроки:

- Створити у всіх ОТГ спеціальну комісію, яка буде комплексно розглядати питання, пов'язані з боротьбою з коронавірусною хворобою. Це дозволить розставляти пріоритети та зосереджувати увагу прийнятих управлінських рішень на підтримці найбільш вразливих жителів громад та профілактиці захворюваності.
- Забезпечити функціонування окремих сторінок на сайтах, на яких буде розміщена інформація про епідеміологічний стан, законодавчі зміни, прийняті місцеві розпорядження.
- Прийняти програми, які б могли підтримати місцевий бізнес в період заборони їх діяльності, не обмежуючись лише зменшення або відсутністю орендної плати за комунальну власність.
- Перейняти досвід Сумської обласної адміністрації щодо залучення інститутів громадянського суспільства в процес боротьби з гострою вірусною респіраторною інфекцією, спричиненою COVID-19, шляхом виділення коштів з місцевого бюджету та проведення конкурсу соціальних проектів.
- На місцевому рівні провести аудит прийнятих антикризових політик та розроблення стратегії виходу із ситуації, яка склалась у зв'язку з карантинном.